

**METAMORFOZELE SECOLULUI XX:
ÎNTRE TOTALITARISM ȘI DEMOCRAȚIE**

Mihaela NEGARA

The aim of the research is to analyze the conflict between totalitarianism and democracy in the process of democratic transition from the perspective of Eastern Europe, including the Republic of Moldova. The scientific novelty of the work is derived from the comprehensive analysis of the impact of regime characteristics on the individual, with a nuanced understanding of particular country profiles.

Idealurile democrației și a libertății individuale se ciocnesc cu cele mai mari provocări, anume începând cu secolul XX. În acest sens, de-a lungul timpului, problematica totalitarismului și a democrației continuă să fie în atenția internațională și națională. Problematika tranziției spre democrație în statele postcomuniste se bucură de un nivel înalt de investigare, revenind în atenția cercetătorilor, în special după 1989, când al treilea val de democratizare începe să ia amploare.

Noțiunile de „totalitarism” și „democrație” fiind construcții teoretice, nu putem afirma că s-au însușit în forma lor perfectă pe parcursul timpului. Noțiunea de „democrație” se bucură de o studiere mai îndelungată, pe când abordarea noțiunii de „totalitarism” este relativ recentă, evidențiindu-se pe parcursul secolului XX [1]. Totodată, noțiunea de democrație își îmbogățește conținutul său prin diverse mecanisme, instrumente și politici pe parcursul traiectoriei sale cronologice.

Omul, prin mișcările și revoluțiile de democratizare pe care le demarează, a reprezentat obiectul și subiectul principal care a animat realizarea schimbărilor în condițiile tranziției spre democrație. În acest sens, în 1968, în Cehoslovacia se evidențiază o perioadă temporară de liberalizare politică – „Primăvara de la Praga”. Pe de altă parte, un impact puternic au avut revoluțiile de la 1989, unde „Revoluția de Catifea” din Cehoslovacia poate fi considerată o revoluție unică, întocmai datorită caracterului său nonviolent.

Mișcarea poloneză „Solidarnosti”, în vara anului 1989, prin intermediul alegerilor, detronează regimul comunist de la conducere. Cât despre Ungaria, aceasta este prima țară care înlătură fizic Cortina de Fier. Acest fapt, inevitabil, a condus la un eveniment foarte așteptat de către poporul celor două părți divizate ale Germaniei – căderea zidului Berlinului și unificarea celor două regiuni în 1990.

De asemenea, omul secolului XX în procesul de tranziție spre democrație a suferit numeroase schimbări, îndeosebi la nivel psihologic, fie că vorbim de omul politic, despre „omul de masă” (muncitorul) sau despre omul intelectual.

O contribuție deosebită este oferită de către Samuel Huntington, care pune în lumină termenul „al treilea val al democratizării”, realizând o analiză comprehensivă a acestuia prin părțile sale integrative [2]. Perioada de tranziție spre democrație a fost puternic influențată de al treilea val al democratizării. În această ordine de idei, Huntington consideră că oricărui „val de democratizare” îi este caracteristic „valul de recul”. De asemenea, în contextul numeroaselor schimbări în sistemul politic comunist la sfârșitul secolului XX poate fi sesizat un clivaj profund dintre cerințele și disponibilitățile sistemului.

La sfârșitul secolului XX, în Republica Moldova se evidențiază o puternică mișcare de emancipare națională, care este nemijlocit condiționată de căderea blocului sovietic. Ulterior, această mișcare se materializează prin obținerea independenței Republicii Moldova la 27 august 1991, fapt ce a reprezentat premisa unor noi aspirații democratice conform cărora țara urma să se alăture statelor occidentale prospere, printr-o tranziție ușoară, ceea ce nu s-a mai întâmplat.

În formarea și evoluția statului independent Republica Moldova remarcăm un pluripartitism exacerbant, însetat de nevoia de putere,

unde se regăsesc numeroase ciocniri între elementul totalitar și democratic, datorită deprinderilor și obiceiurilor dobândite în perioada sovietică. În studierea evoluției statului Republica Moldova demn de remarcat sunt etapele de formare și consolidare democratică ale elitei politice de tip nou, după cum urmează:

- **Etapa de restructurare** (1985-1989) – în această perioadă schimbările se produc de sus în jos.

Procesul de inițiere a reformelor pune în gardă elita nomenclaturistă, devenind nesigură pe pozițiile sale opune o rezistență dură schimbărilor.

- **Etapa de scindare** (1989-1991) – este caracterizată prin dorința de debarasare față de trecut, evidențiindu-se un romantism iluzoriu referitor la dreptatea și libertatea statului. Totuși, noua elită este formată în mare parte din persoane din vechea nomenclatură, care aduc cu sine deprinderi vechi, care nu fac față realităților [3].

- **Etapa de renaștere națională** (1991-1994) – reprezintă perioada în care forțele de dreapta se pronunță în favoarea democratizării în cadrul social. În această etapă se accentuează o fragmentare politică, fapt ce determină elitele politice să-și statornicească pozițiile.

- **Etapa instituționalizării și pluralismului politic** (începând cu 1994) – este caracterizată prin lipsa consensului politic dintre elite. În această etapă are loc reînnoirea treptată a elitei politice, în urma unui șir de alegeri locale și republicane.

În urma cercetării, observăm un paradox – ciocniri între elementele noi democratice cu cele vechi autoritar-totalitare: pe de o parte, reformele democratice sunt asumate la nivel de stat și de societate, pe de altă parte, reformele propriu-zise se abat de la calea democratică, prin prezența moștenirii totalitar-comuniste. Însă obiectivele democratice erau fundamentate și axate pe crearea unui stat de drept, unei societăți civile și unei economii de succes, care au eșuat la nivel de implementare. În acest context, propunem următoarele recomandări:

- Întrucât în Republica Moldova există un pluripartitism exagerat, este esențială realizarea unei reforme electorale. Acest lucru poate fi îndeplinit în Republica Moldova preluând exemplul din Mexic, unde formațiunile care nu au obținut 2% la alegeri se desființează imediat după scrutin.

▪ Să existe o conlucrare continuă între sectorul științific și cel politic, dar și o expertiză științifică a noilor căi de democratizare și implementare a reformelor, de consolidare a democrației.

Referințe:

1. SACA, V., MÂNĂSCURTĂ, C. Regimul politic. În: *Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil*. 2007, pp. 93-103.
2. VAREAGHIN, I., SACA, V. Al treilea val al democratizării: realități și perspective. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2006, vol. XXXV, nr. 4, pp. 153-166.
3. CAPCELEA, V. *Tranziția moldovenească: fazele, elementele structurale, dimensiunile, paradoxurile, eșecurile și avatarurile ei*. Chișinău: Arc, 2012. 192 p.

Recomandat

Victor SACA, dr. hab., prof. univ.